

Čas a „časování“

Fenomén času, časovosti a zejména „časování“ (nebo „časení“) se vždycky vzpíral možnostem filosofického, tj. pojmového uchopení. Je proto pochopitelné, že musel být nějak marginalizován a neutralizován. Nicméně dnes už víme, že v dosavadním odhlížení od problému času nemůžeme nadále pokračovat. Proto je třeba se pokusit pro začátek tento problém alespoň formulovat, když už ne řešit. Základní otázkou je vztah mezi „časením“ („časováním“) jako výkonem na jedné straně a potřebným „časem“ jako předpokladem a podmínkou takového výkonu. Tzv. obecný čas můžeme docela dobře chápat jako jakési časové pole, které kolem sebe (ve svém okolí) vytvářejí událostná jsoucna, tj. dějící se události. V tomto smyslu je tedy dost pochopitelné, že tento čas je vždycky nějak vztažen k příslušným událostným dějům a že je tedy „relativní“ vůči nim. Naproti tomu však nemůžeme zcela pustit ze zřetele, že jakákoli událost (a to znamená také jakýkoli aktivní výkon kteréhokoli událostného jsoucna) musí mít k dispozici ten nezbytný „čas“, bez něhož by vůbec nemohl být vykonán, ba bez něhož by se nemohla dít vůbec žádná „událost“. Jinými slovy: „čas“ jako předpoklad a podmínka každého skutečného dění nemůže být založen ani vykonáván žádným vnitrosvětým jsoucnem, protože každé takové jsoucno už je eo ipso jsoucnem událostným, tj. „v čase“ se dějícím – a tudíž „čas“ předpokládajícím. „Čas“ v tomto smyslu musí být pochopen jako „přicházející“, tj. jako budoucnost, a budoucnost v pravém smyslu nemůže být chápána jako produkt toho, co předcházelo a „už není“. Všechna zkušenost (na rozdíl od předsudečné tradice) nás přesvědčuje o tom, že všechno, co se děje, se děje tak, že zprvu ještě není, pak nastává, a posléze pomíjí a už není. Předsudek tzv. kauzality je založen na tom, že veškerá pozornost je soustředěna na setrvačnosti, trendy a tendence, které ovšem vskutku vždycky nějak intervenují, když se něco nového děje. Proto nelze myšlenku kauzality prostě jen odhodit, nýbrž je třeba ji vzít vážně v tom, co vskutku postihuje, ale pokusit se o výklad, který se nedopouští jejích chyb. A tímto novým výkladem je myšlenka reaktibility jako základu a garance každé setrvačnosti. Ale protože každá reakce je ve skutečnost druhem akce, a protože každá akce potřebuje čas, aby mohla být vykonána, je zřejmé, že skutečný „čas“, tj. ten, který je předpokladem veškerého dění, nemůže být „generován“ ničím minulým, ale ani ničím právě jsoucím, které tudíž do minulosti přechází. Počátkem, zdrojem času nemůže být nic „již jsoucího“ (a tím méně minulého a tedy „již nejsoucího“).

(Písek, 051117-1.)